९९

रेभसूनू काश्यपौ। पवमानः सोमः। अनुष्टुप्, १ बृहती

आ हर्यताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौंस्यम्।

शुक्रां वयन्त्यसुराय निर्णिजं विपामग्रे महीयुवः॥ ९.०९९.०१

हर्यताय- कान्ताय। धृष्णवे- वृत्रधर्षकाय रसाय। पौंस्यम्- वीर्ययुक्तम्। धनुः- चापोपलक्षितध्यानम्। इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिरिति श्रुतेः। आ तन्वन्ति- विस्तारयन्ति। असुराय- प्राणदाय रसाय। शुक्राम्- शुभ्राम्। निर्णिजम्- तनुम्। विपामग्रे- मेधाविनामग्रे। महीयुवः- महत्कामा उपासकाः। वयन्ति- तन्वन्ति ॥१॥

अध क्षपा परिष्कृतो वाजाँ अभि प्र गाहते। यदी विवस्वतो धियो हरिं हिन्वन्ति यातवे॥ ९.०९९.०२

यदि- यदा। विवस्वतः- सेवकस्योपासकस्य। धियः। हरिम्- काम्यं रसम्। यातवे- गन्तुम्। हिन्वन्ति- प्रेरयन्ति। तदा। क्षपा अध- रात्रेरनन्तरम्। दैवप्रज्ञायामिति भावः। परिष्कृतः- मण्डितः। वाजान्- हव्यानि। अभि प्र गाहते- अभिसरति ॥२॥

तमस्य मर्जयामसि मदो य इन्द्रपातमः। यं गाव आसभिर्दधुः पुरा नूनं च सूरयः॥ ९.०९९.०३

यः। इन्द्रपातमः- ईशनाधिदैवतस्यातिशयेनानुभवभूतः। मदः- हर्षः। यम्। गावः- चिद्रश्मिभूता धेनवः। आसभिः- मुखैः। दधुः- धारयन्ति आस्वादयन्ति अनुभवन्तीति भावः। पुरा- पुरातनकालादेव। सूरयः- विद्वांसः। नूनम्- निश्चयेन। अनुभवन्ति। अस्य- एतस्य सोमस्य। तम्- हर्षम्। मर्जयामसि- शोधयामः ॥३॥

तं गाथया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत। उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम बिभ्रतीः॥ ९.०९९.०४

पुनानम्- शोधकम्। तम्- सोमं रसम्। पुराण्या- सनातनेन। गाथया- सामगानेन। अभ्यनूषत- अभिष्टुवन्ति। उतो- अपि च। देवानाम्- देवतानाम्। नाम- मन्त्रम्। बिभ्रतीः- धारयन्त्यः। धीतयः- धियः। कृपन्त- रसं रचयन्ति ॥४॥

तमुक्षमाणमव्यये वारे पुनन्ति धर्णसिम्। दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः॥ ९.०९९.०५

अव्यये वारे- सरणशीलरसस्य स्वस्थान एव रक्षाकरे उपलब्धिस्थाने । रसव्यञ्जके। रसस्य प्रवेशस्थाने। रसतत्त्वस्य सुलभतया अवगमसाधनभूते। रसार्थयाचनसाधनभूते। रसक्रिये। रसावाप्तिसाधनभूते। रसावरणे। रससंभक्तरि। रसवर्धके। वरणीये प्रतीके । धर्णसिम्- धारकम्। उक्षमाणम्- सेक्तारम्। तम्- रसम्। पुनन्ति- शोधयन्ति। मनीषिणः- मेधाविनः। पूर्वचित्तये- सनातनचेतनाय। दूतं न- देवदूतमग्निमिव स्थितम्। आ शासते- प्रार्थयन्ते ॥५॥

स पुनानो मदिन्तमः सोमश्चमूषु सीदति। पशौ न रेत आदधत्पतिर्वचस्यते धियः॥ ९.०९९.०६

सः- तादृशः। पुनानः- शोधकः। मदिन्तमः- अतिशयेन तर्पकः। सोमः- रसः। चमूषु- चमसेषु भाजनेषु प्रतीकेषु। सीदति- निषीदति। वृषभः। पशौ- गवि। न रेतः- श्वेदबिन्दुमिव। आदधत्- चमसेषु प्रतीकेषु स्वमादधानः। धियः पतिः- धियां पालकः। वचस्यते- स्तूयते ॥६॥

स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः। विदे यदासु संददिर्महीरपो वि गाहते॥ ९.०९९.०७

देवेभ्यः- देवताभ्यः। सुतः- निष्पन्नः। देवः। सः- असौ रसः। सुकर्मभिः- शोभनकर्मभिः। मृज्यते- शोधितो भवति। यत्- यदा। आसु- अप्सु मूलशक्तिधारासु। संददिः- स्वात्मनो दानं दातव्यमिति । विदे- ज्ञायते तदा। महीः- महतीः। अपः- मूलशक्तिधाराः। वि गाहते ॥७॥

सुत इन्दो पवित्र आ नृभिर्यतो वि नीयसे। इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि षीदसि॥ ९.०९९.०८

इन्दो- क्लेदनशील रस। पवित्रे- शोधके प्रतीके। सुतः- निष्पन्नः। नृभिः- नेतृभिः। आ यतः- आयतः। वि- विशेषेण। नीयसे। इन्द्राय- परमेश्वराय। मत्सरिन्तमः- अतिशयेन तर्पकः। चमूषु- भाजनेषु प्रतीकेषु। आ- आभिमुख्येन। नि षीदसि ॥८॥